

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК III

Рівне – 2015

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. III / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2015. – 115 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 3 березня 2015 р.)

Рецензент:

КРИЛОВЕЦЬ А.О., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

ЗМІСТ

БЛИЗНЮК ЛЮДМИЛА

Міфологічний символізм числа в літературі
високого модернізму 1920-1930-х років..... 7

БРИЧКА КАТЕРИНА

Питання екзистенції людини в епоху війни (за творами
І. Багряного «Людина біжить над прірвою», «Огненне коло»)..... 13

ГІЛЬ ЛЮДМИЛА

Демонологічно-містичний аспект української химерної прози
(на матеріалі роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі»)..... 18

ГЛУЩУК АНДРІЙ

Художньо-стильові пошуки Богдана-Ігоря Антонича
у збірці «Привітання життя»..... 23

ДИМАН ЮЛІЯ

Експліцитна та імпліцитна версії міжтекстової взаємодії
(Микола Хвильовий та Михайло Коцюбинський)..... 29

КРАСНОЛЮБА КАТЕРИНА

Проекції «нової жінки» у повісті Ольги Кобилянської «Нюба»..... 34

ЛЯСКОВЕЦЬ ЮЛІЯ

«Місто» В. Підмогильного та «Степовий вовк» Г. Гессе:
українсько-німецькі текстові паралелі 1927 року 38

МИКИТЮК НАТАЛІЯ

Митець і влада (за романом-хронікою «Хрещатий яр» Докії Гуменної).. 42

ПАРФЕНІЮК ІРИНА

Жанрові особливості роману Людмили Коваленко «2245»..... 49

ПАХНЮК КАТЕРИНА

Повість «Предание о Гаркуше» як просвітительський проект
у творчій спадщині Григорія Квітки-Основ'яненка..... 53

ПОСЛАВСЬКА ІНЕСА

Дискурс божевілля в романі «Перехресні стежки» Івана Франка..... 59

ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ

Творчість Валер'яна Поліщука в контексті естетичних самоокреслень
української літератури 20-х років ХХ століття 65

РЯБУШИЦЬ НАТАЛІЯ	
Готичний роман Миколи Гоголя: жанрові модифікації.....	72
САЙКО ОЛЕНА	
Життєві стратегії протидії терору у романі Івана Багряного «Тигролови».....	76
САХНЕВИЧ ТЕТЯНА	
Між любов'ю та смертю: дилема героїв повісті Ольги Кобилянської «Земля»	81
СКОРОХОД (КУТІНОВА) МАРІЯ	
Іван Гонта як літературний персонаж Антона Нивинського.....	87
СОЗОНІК МАРІЯ	
Культурологічний матеріал у позакласному вивченні роману Юрія Косача «День гніву».....	93
ФЕДОРИШИНА ЛІЛІЯ	
Лірика Ліни Костенко і Белли Ахмадуліної (порівняльно-типологічний аналіз).....	98
ЧУБИК ВІТА	
Концепція жіночих персонажів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії».....	103
ШЕВЧУК ВІКТОРІЯ	
Міф про Ніобу в модерній та постмодерній версіях (повість «Ніоба» (1905) Ольги Кобилянської та роман «Діти Ніоби» (1996) Софії Майданської).....	107
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Синтез мистецтв у творчості Михайла Коцюбинського (на основі етюдів «Цвіт яблуні»).....	112

CONTENTS

BLYZNIUK LIUDMYLA Mythopoetical Symbols Of Numbers In Literature Of High Modernism 1920-1930-th	7
BRYCHKA KATHERINE Problem with Existence of Man in War (on materials of novels <i>Lyudyna Bizhyt nad Prirvoyu (Man is Running along Abyss)</i> and <i>Ohnenne Kolo (Fire Ring)</i> by Ivan Bahrianyi).....	13
HYLL LIUDMYLA Mystical and Demonical aspect in the Ukrainian Magic Prose (on materials of novel <i>Dim na Hori (House on the Hill)</i> by Valeryi Schevchuk)...	18
HLUSCHUK ANDREW Art-style progressing in the Book <i>Pryvitannya Zhyttya</i> (<i>Welcome to Life</i>) by Bohdan Ihor Antonych.....	23
DYMAN YULIA Explicit and Implicit Version of Intertextual Relations (Myhajlo Kotcubinskiy and Mykola Khvyloviy).....	29
KRASNOLIUBA KATHERINE Projections of New Female Figure in Long Story <i>Niobe</i> by Olga Kobylanska.....	34
LYASKOVETS YULIA <i>Misro (City)</i> V.Pidmohylnoho and <i>Stepovyj Vovk (Steppenwolf)</i> H.Hesse: Ukrainian-German Text Parallels of 1927 Year.....	38
MYKHITYYUK NATALIA Artist and Power (on the Text of Novel-chronicle <i>Khreshchatyi Yar (Groyn Ravine)</i> by Dokija Humenna).....	42
PARFENIUK IRYNA Genre Features of Utopia 2245 by Lyudmila Kovalenko.....	49
PAKHNIUK KATHERINE Story <i>A Legend about Harkhusa</i> as Project of Enlighten Period in Creative Heritage of Hryhorii Kvitka-Osnovyanenko.....	53
POSLAVSKA INESA The Discourse of Madness in the Novel <i>Perekhresni Stezky (The Cross Paths)</i> by Ivan Franko.....	59

PROTSYSHYNA LILIJA Creative Works by Valerian Polischuk in Context of Aesthetic Identifications in the Ukrainian Literature in 20-th Years of XX Century.....	65
RYABUSCHYTS NATALIJA Gothic Novel by Nikolai Gogol: genre modifications.....	72
SAIKO OLENA Life Strategies in Counteract to Terror in the Novel <i>Tyholowy (Tiger Trappers)</i> by I. Bahrianyi.....	76
SAHNEVYCH TATIANA To Choose Love or Death: Dilemma to Heroes in the Novel <i>Zemlya (Land)</i> by Olga Kobylanska.....	81
SKOROHOD (KUTINOWA) MARIYA Ivan Gonta as a Literary Character by Antyn Nyvynskyi.....	87
SOZONIK MARIA Culturological Materials in Extra-curricular Study of the Novel <i>Den Hniwu (Dies Irae)</i> by Yuriy Khosach.....	93
FEDORYSHYNA LILIJA Lina Kostenko's and Bella Akhmadulina's Lyrics (Comparative-Typological Comparison).....	98
CHUBYK VITA The Concept of Female Characters in the Novel of <i>Solo dlja Solomiji (Solo for Solomia)</i> by Volodymyr Lys.....	103
SHEVCHUK VICTORIA The Myth of Niobe in MODern and Postmodern Versions (Olha Kobylanska's Novel <i>Nioba (Niobe)</i> (1905) and Sofiia Maidanska's novel <i>Dity Nioby (Niobe's children)</i> (1996)).....	107
YAROSH TATIANA Synthesis of Arts in Writing of Mykhailo Kotsyubynskyi (based on etude <i>Tsvit yabluni (Apple Blossom)</i>).....	112

Вікторія Шевчук

Науковий керівник – канд. філол. наук Бестюк І. А.

МІФ ПРО НІОБУ В МОДЕРНІЙ ТА ПОСТМОДЕРНІЙ ВЕРСІЯХ (ПОВІСТЬ «НІОБА» (1905) ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ ТА РОМАН «ДІТИ НІОБИ» (1996) СОФІЇ МАЙДАНСЬКОЇ)

Реінтерпретація давньогрецького міфу про Ніобу поєднує повість О. Кобилянської «Ніоба» (1905) та роман С. Майданської «Діти Ніоби» (1996). З тією різницею, що в художній рецензії О. Кобилянської ця міфопоетична матриця виражає родинно-побутову драму, а у версії С. Майданської трансформується в історіософський мотив України-Ніоби ХХ віку.

Ключові слова: міфопоетика, міф про Ніобу; повість, роман; модернізм / неомодернізм; культурний діалог; постколоніалізм, історіософія.

Reinterpretation of the ancient Greek myth of Niobe unites Olha Kobylanska's novel «Niobe» (1905) and Sofiia Maidanska's novel «Niobe's children» (1996). The difference lies in the fact that in the artistic reception of O.Kobylanska this mythical-poetical matrix emphasizes a family drama, and in S.Maidanska's version it is transformed into the historiosophic motif of Ukraine and Niobe of the 20th century.

Key words: poetics of myth, the myth of Niobe; tale, novel; modernism / neomodernism; cultural dialogue; postcolonialism, historiosophy.

Володимир Даниленко зараховує Софію Майданську до покоління 70-х ХХ ст.: він стверджує, що «це значуще, але малопомітне покоління формувалося в часи "брежнєвського застою" /.../» [2, 128]. Натомість уже в незалежні 1990-ті ці «сімдесятники» презентують те мистецьке тріо, у творах якого художньо осмислений травматичний досвід тоталітарних режимів. До того ж, у культивуванні самобутньої національної літературної традиції, перерваної соцреалістичною (псевдоестетичною) епохою, ці твори виконують і компенсаторську функцію: так, роман С. Майданської «Діти Ніоби» (1996), по суті, вступає в культурний діалог із повістю О. Кобилянської «Ніоба» (1905). Авторка-прозаїк кінця ХХ віку поглиблює, перевіряє й актуалізує ідеї своєї літературної попередниці й землячки: як відомо, батьківщина Ольги Кобилянської, – буковинське місто Чернівці, – певний час була батьківщиною й Софії Майданської (письменниця провела тут дитинство й шкільні роки).

У статті ставимо за мету акцентувати досі обійдений дослідницькою увагою компаративний зв'язок між повістю О. Кобилянської «Ніоба» (1905) та романом С. Майданської «Діти Ніоби» (1996). Літературно-критичне прочитання модерної повісті належить таким літературознавцям, як Н. Томашук, С. Кирилюк, О. Бабишкін, З. Гузар та ін., натомість неомодерний роман студіювали Галина Параскева-Рижкова, Юлія Кушнерюк, Софія Філоненко, Людмила Таран.

Передусім поєднує роман С. Майданської «Діти Ніоби» й повість О. Кобилянської «Ніоба» реінтерпретація давньогрецького міфу про Ніобу.

Уже заголовки повісті й роману вказують на своєрідний «естафетний» зв'язок: «Ніоба» – «Діти Ніоби». У такій артикульованій спадкоємності, кореляції обох текстів, оприявнюються й інші спільні моменти: повість і роман вписані в єдиний контекст «жіночої» прози; в єдину міфотворчу парадигму; презентують авторську націленість на модернізацію й оновлення художньої змістоформи (в обох творах представлена галерея психологічних портретів героїв (т.зв. безталанних дітей), в аналізі яких дієвий пообразний підхід, де поміж іншими вирізняється і спільний образ біблійної жінки Рут); помітна і нарративна схожість – ліризація й драматизація прозового тексту; а також – морально-етична вимога «аристократизації духу», творчої індивідуалізації тощо, задекларовані в модерному творі, виявні й у тексті неомодерному.

Відтак, можемо стверджувати, що твір 1996 року ніби ставить перед сучасним читачем вимогу попереднього ознайомлення з твором 1905 року, попри різницю авторських стратегій у трансформації давньогрецького міфу про Ніобу. Адже, якщо в художній рецепції О. Кобилянської ця архетипна матриця увиразнює побутову історію про дітей Анни Яхнович, маркує їхню особистісну морально-етичну драму між обов'язком і почуттями; то у романі С. Майданської трансформація міфічного пов'язана з *історіософським* задумом, – ідейним пріоритетом її твору стає національна кривда, завдана українцям імперською політикою: йдеться про терор «австро-угорсько-румунської влади» [5, 237] щодо старшого покоління («батьків») та німецько-фашистської і московсько-російської, метафоризованої як «червоний смерч» [5, 206], щодо покоління молодшого («дітей»). Якщо *fin de siècle*'івські герої перебувають в опозиції до догматизованого патріархального суспільства, то персонажі С. Майданської – до агресивної імперської гегемонії (підпільна діяльність українських повстанців). Імплицитній задіяності міфу в модерній повісті (на рівні заголовку) протиставлена експліцитна модель: у примітці до роману зазначено: «Ніоба – символ невтішного страждання й скорботи. У давньогрецьких міфах Ніоба, фіванська цариця, так пишалася своїми дітьми, що наклікала гнів богів, боги умертвили її дітей, а сама Ніоба скам'яніла з горя» [4, 193]. У версії С. Майданської домінує історіософський образ України-Ніоби ХХ віку, приреченість її мистецьки обдарованих «дітей», що, до речі, концептуалізовано ще у повісті О. Кобилянської: «/.../ наша народність, котра вже від віків нічого іншого не знає, як утиски й пригноблення, витворює з себе все ж таки гарні й спосібні типи, які в добрих обставинах могли б так само осягнути різні висоти, на котрих звикли ми бачити людей чужих нам лише народностей» [3, 309]. І цей щоденниковий запис Зоні не тільки художньо реалізований у романі «Діти Ніоби», – систему персонажів цього тексту складають художники, поети, музики, скульптори й архітектори, – а й палімпсестно проступає крізь екзистенціалістську сентенцію однієї з героїнь С. Майданської (Рут): «людина народжується на страждання, як іскри, щоб угору летіти» [5, 267]. Отже, можна стверджувати, що родинна драма, тематизована в модерному творі, виглядає причиною, з

якої витікає драма (чи, радше, катастрофа) національно-державного масштабу, осмислена у творі постмодерної епохи.

Точкою перетину обох творів вважаємо і трактування міфологеми долі. Якщо у творі О. Кобилянської мотивація екзистенційної кризи героїв закорінена у поганських уявленнях про фатальну залежність від долі, що, своєю чергою, синхронізовані з волюнтаризмом А. Шопенгауера та Ф. Ніцше, праці яких, як відомо, склали читацький інтерес авторки «Ніоби»; то у романі роль фатуму покладено на тоталітарні практики, – власне терор і війну: долі романних героїв «зламані», адже поставлені у залежність від «великої імперії». Персонажі С. Майданської ніби переймають у спадок «розшарпану і покалічену долю» [3, 286] дітей Анни Яхнович. Водночас герої-буковинці роману С. Майданської, як і їхні пращури, вірять у Планиду, роль якої покладено і на химерність жорстокої війни: приміром, Петро вдячний війні за особисте щастя: «Комусь війна – то горе, смерть, а мені вона долю знайшла – за це мушу їй дякувати...» [5, 214]. Також спільним в обох творах є образ автоматизованої людини-маріонетки в руках невидимої Долі-Мойри: з тією різницею, що у романі С. Майданської цей міфологемний мотив занурений у мілітарний дискурс, – порівняймо: Осип Яхнович переконаний, що люди в житті є «якимось автоматом, що залежить або від ряду випадків, або від одної якоїсь могутньої сили, яка радить і проти якої чоловік у своїй немічній вдачі – ніщо» [3, 273]; Нестор про війну в листі до Марти: «Кожен день вимірюється смертю тисяч і тисяч людей, що я кажу – тут немає людей, тут механічні автомати, напівбожевільні, скажені істоти, здатні лише ненавидіти. Вони ціляться один одному в голову, і я прицілююсь і радію, що моя куля долетіла швидше» [5, 250].

Поєднує обидва твори і реінтерпретація біблійного мотиву про Рут, – відому праведницю, ім'ям якої названа одна з книг Біблії. За біблійним сюжетом ця жінка після смерті чоловіка прийняла релігію своєї свекрухи і перейшла до неї жити, – моавитянка Рут стала символом прихильного і шанобливого ставлення невістки до своєї свекрухи, а також – знаком праведного входження в єврейський нарід [1, 273-276]. Обидві авторки, – і О. Кобилянська, і С. Майданська, – трансформують цю біблійну оповідь. У повісті «Ніоба» тематизована побутова історія ворожнечі свекрухи (Анни Яхнович) з невісткою (Рут), яку та називає «семиголовою змією»: Рут – дружина одного із синів Анни Яхнович (Осипа), дочка лихваря, тому попівська родина була проти такого синового шлюбу. У романі «Діти Ніоби» ця біблійна міфологема розгортається в ширшу національну тему, – трагедію голокосту єврейського народу авторка асоціює з «Плачем Рахіль»: під час фашистсько-радянської війни українська сім'я прихистила єврейську родину, три покоління якої терплять голод: від прародительки, божевільної Рахіль («Рахіль, рятуючи своїх дітей від "Іродової різні", схибнулася» [5, 235]) до її правнучки Ривки. Тому онук Соломон із дружиною Рут вирішують позбутись старої, чоловік переконує Рут, яка має задушити свекруху, що і для Рахіль це буде звільнення, вибавлення від страждань: «День у день шукати сховку для своїх дітей, день у день бачити тільки їхні

скривавлені трупи, день у день, проклинаючи Ірода, голосити над ними, день у день... це ж пекельна мука» [5, 263].

Міждисциплінарні зв'язки формують інтерсеміотичний рівень твору С. Майданської: текст роману вражає багатим розмаїттям відсилань до творів світової й національної літератури (Сервантес, Гете, Кафка, Рільке, Г. Сковорода, Т. Шевченко, Леся Українка, П. Тичина), музики (Р. Вагнер, Ф.-А. Моцарт, К. Глюк, С. Людкевич), скульптури та архітектури, образотворчого мистецтва (Рафаель, Дюрер). Головна героїня Марта – художниця, що вчиться на архітектора, і приятелює з художником Базилієм (це ім'я нагадує інший відомий літературний факт: брат поета-футуриста Михайля Семенка Василь теж був художником і мав спевдо «Базиль»)). Світоглядна позиція Марти, яка має «артистичну натуру» [5, 207], нагадує Зонине протистояння «кінському копиту прози» [3, 329] у повісті О. Кобилянської. Роль каталізатора міфологемного образу України-Ніоби покладено на живописний образ, що зосереджений у змісті описаної картини художника Василя (Базилія), де зображено «Голгофу з розіпнутою на хресті жінкою-Україною, яку розривали, впившись дзьобами, зубами, кігтями, геральдичні леви, орли та інші анімалістично-орнітологічні символи держав, що претендували на ласі шматки її території. З України цебеніла кров: рубіновими крапельками виступала на чолі, капала з білих рук та ніг, струмками стікала по хресті. Розірвана вишита сорочка на грудях також скривавлена безжалісним пензлем, проте рожева пружка цицька, до якої тягнулися дзьоби і пазурі московського двоглавого орла та орла німецького, була ще не ушкоджена. Над Голгофою купчилися темні хмари, на хмарах замість святих та янголів, розмахуючи шаблями, гарцювали козаки. Воскресла Україна, як сама Свята Покрова, з вишитим гуцульським рушником у руках, в zenіті своєї слави, возносилася в чисту блакить, пронизану золотими сонячними променями» [5, 247]. Василь порівняв Україну з Ісусом Христом, зобразивши на хресті замість нього жінку-Україну, тіло якої розривали істоти, які були символами країн-загарбників, – Росії, Польщі та Румунії.

Ліризація прозового тексту С. Майданської обумовлена художніми апеляціями до світу музики, адже авторка має музичну освіту (закінчила Чернівецьке музичне училище, Львівську консерваторію ім. Миколи Лисенка); як відомо, саме музика була «покликанням і мрією» О. Кобилянської, це, зокрема, доводять такі її твори, як «Valse mélancolique» та «Impromptu phantasie», названі музичними новелами [6].

Ідеологеми роману «Діти Ніоби» звучать злободенно й нині, тому принципово важливо звернути увагу на такі: С. Майданська наголошує на ментальній різниці українців і росіян, з огляду на найбільш поширені прислів'я. Так, всім відоме російське «сила есть – ума не надо» – маркер сили, непогамовної агресії. Натомість етнохарактеристика українців зосереджена у прислів'ї «Моя хата скраю», тому авторка закликає: «Геть тих, що послуговуються доктриною: «Наша хата скраю»! Якраз вона, та наша хата, що все виявляється крайньою як зі сходу, так із заходу, завжди

першою горить. Такий «край» нас не влаштовує, нам треба стати центром, бо ж таки наша, а не якась готтентотська земля породила перших аріїв, перших арійців, першу цивілізацію! Чим глибше ми це усвідомимо, тим швидше “згинуть наші воріженьки, як роса на сонці!!.”» [5, 238].

Джерела:

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – К. : «Нове життя України», 1992. – 1400 с.
2. Даниленко В. Лісоруб у пустелі / В. Даниленко. – К. : Академвидав, 2008. – 352 с.
3. Кобилянська О. Твори: В 3 т. / О. Кобилянська. – К. : «Державне видавництво художньої літератури», 1956. – Т. 2. – 392 с.
4. Кун М. Легенди і міфи Давньої Греції / М. Кун. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 448 с.
5. Майданська С. Землетрус. Роман. Діти Ніоби. Роман. / С. Майданська. – К. : Родовід, 1998. – 296 с.
6. Мацяк О. Кобилянська і Шопен: без імітації / О. Мацяк // Парадигма. – 2013. – Вип. 7. – С. 221-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/paradig_2013_7_23.pdf.